

Protejarea monumentelor istorice a început în Austria în 1850, când a fost creată K.K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmäler (Comisia centrală imperială și regală pentru cercetarea și conservarea monumentelor construite)¹.

Ideea de protejare a patrimoniului a fost salutăată de diferitele națiuni aflate în componența imperiului austro-ungar, slujind ca element de identitate națională. Din altă perspectivă, protejarea patrimoniului invocată drept scop comun avea un mare potențial centralizator, fiind deci de mare importanță și pentru politica neo-absolutistă.

Erforschung (cercetarea) și Erhaltung (conservarea) erau, așa cum o indică și denumirea instituției, de egală importanță.

Inventarierea sistematică a monumentelor istorice din Austria a început în 1889, când a apărut primul volum al "Österreich Kunsttopographie" (Inventarierea topografică a patrimoniului din Austria). Tradiția acestui tip de inventariere a fost perpetuată până azi, seria ajungând în anul 2006 la volumul 56².

Din 1923 "Dehio Handbuch der Kunstdenkmäler Österreichs" (Dicționarul Dehio al monumentelor de artă din Austria) a fost folosit ca o versiune condensată a inventarului monumentelor. Dicționarul Dehio este revăzut în mod regulat și se adresează publicului larg.

Protejarea patrimoniului cultural a primit o bază legală în Republica Austria în 1923, prin *Denkmalschutzgesetz* (Legea monumentelor istorice), bazată pe faimoasele teorii ale lui Alois Riegl³. Conform Legii din 1923, tot

¹ În cadrul programului bilateral româno-austriac de schimburi culturale, Ministerul Culturii și Cultelor din România și Ministerul Federal al Învățământului și Culturii din Austria au organizat, în 2002, prin instituțiile omologe, Direcția Monumentelor Istorice și Comisia Federală pentru Monumente Istorice (Bundedenkmalamt/BDA), un schimb de experți în domeniul inventarierii monumentelor istorice. Delegații români, arh. Daniela Enescu și ist. artă Iozeffina Postăvaru au participat între 2-9 septembrie 2002 la activitatea de birou și de teren a colectivului responsabil cu inventarierea, clasarea și evidența monumentelor istorice al BDA numit „Denkmalliste” (Lista monumentelor). Textul de față, conceput pentru informarea delegației române, ne-a fost oferit spre publicare, într-o formă actualizată, de către d-na dr. Inge Podbrecky, coordonatorul programului.

² Seria este pregătită și publicată de către Bundesdenkmalamt (Comisia Federală a Monumentelor Istorice), cel mai recent volum conține inventarierea topografică a orașelor St. Pölten, Linz și Oberpullendorf.

³ În eseu său *Der moderne Denkmalkultus*, din 1902, Alois Riegl, pe atunci conservatorul general al Comisiei Centrale imperială și regală pentru cercetarea și conservarea monumentelor construite definea pentru prima dată monumentele unei țări ca documente ale propriei istorii.

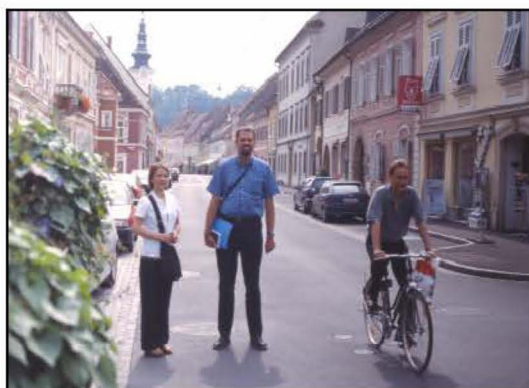
ceea ce poate fi definit ca monument de interes public, fie acesta aparținând statului, altor autorități teritoriale, corporații cu administrație publică, biserici, sedii de instituții publice, etc. este considerat în mod automat monument istoric⁴. Conform paragrafului 2 al acestei legi, conservarea acestor clădiri este considerată a fi de interes public, chiar dacă nu a fost parcurs procesul obișnuit de clasare dictat de lege. Această stare de fapte are avantajul unei mai mari flexibilități în administrarea proprietății publice dar are dezavantajul de a fi lăsat neclarități asupra numărului obiectelor protejate și impiedică deci asupra intervenției și lansării unor prognoze pe termen lung.

Un amendament din 1999 al *Legii monumentelor* îngăduie clasarea monumentelor aflate în proprietate publică prin decret. Prin aceste decrete, procesul de clasare este simplificat și accelerat. Legea prevede de asemenea crearea, până în anul 2010 a unei

liste a tuturor monumentelor clasate din Austria, incluzând monumentele - proprietate publică ce trebuie să fie identificate, înregistrate și clasate prin decretele menționate mai sus. Din acest motiv, Comisia Federală a Monumentelor a decis să creeze o bază de date ce va avea trei funcții importante: în primul rând, să acopere tot domeniul patrimoniului construit, fie acesta clasat sau nu, aflat în proprietate publică sau privată; în al doilea rând, să ofere baza pentru elaborarea *Listei Patrimoniului*, cerută prin lege; și în al treilea, desigur, să declanșeze clasarea prin decretele menționate.

Hofburg, Schwizerhof, sediul BDA (Comisia Federală pentru Monumente Istorice), Viena

Dr. Inge Podbrecky (BDA Viena) și Hansjörg Weidenhoffer (BDA al provinciei Stiria) în campania de inventariere a orașului Bad Radkersburg

⁴ Pentru punerea în aplicare a *Legii monumentelor istorice* din 1923, a fost creată Comisia Federală pentru Monumente Istorice (Bundesdenkmalamt), subordonată Ministerului Federal al Învățământului și Culturii, ce are un birou în Viena și birouri ale conservatorilor regionali (Landeskonservatoren) în fiecare dintre cele 9 provincii federale (în total 200 angajați). În domeniul inventarierii, Bundesdenkmalamt are autoritatea de a decide dacă un obiect poate fi considerat sau nu de interes public.

Proiectul bazei de date a început în 1994, când trei istorici de artă de la Comisia Federală pentru Monumente Istorice (Bundesdenkmalamt / BDA) au început să elaboreze metode de lucru și un catalog de necesități pentru dezvoltarea software-ului. După mai multe adaptări, software-ul a fost gata pentru utilizare în 1997. De atunci au fost operate 90 000 de înregistrări (situația în octombrie 2006), adunând împreună aproximativ 170 MB.

În baza de date numită *Denkmalverzeichnis* (Indicele monumentelor), fiecare obiect este reprezentat printr-o singură înregistrare conținând *Denumirea*, *Localizarea*, *Descrierea liberă* și *Imagini*. Obiectele aparținând unui *sit* sau *ansamblu* sunt interconectate. Datele brute referitoare la clădiri sunt procurate prin lucrul pe teren și ajung în formă de dosar, note și fotografii, în parte pregătite de colaboratori. Datele brute sunt prelucrate la biroul BDA și coroborate cu datele din arhiva și biblioteca BDA.

Masca unei înregistrări în bazei de date (fig. 1) a fost proiectată similar unei fișe de evidență. Datele sunt grupate în:

1. Informații topografice: numele obiectului, numele sectorului municipal, adresa poștală și numărul cadastral
2. Referințe interne: numerele de referință ale fișelor mai vechi sau a dosarelor existente și statutul actual de protecție

The screenshot displays the main data entry form of the Denkmalverzeichnis software. The interface is organized into several sections:

- Top Section:** Includes menu options (Datei, Bearbeiten, Berichte, Datensätze, Objekte, Abfragen, Extras, Fenster) and a search bar.
- Location Data:** Fields for Bundesland (W), p.d. Bezirk (Wien), SB (W), and specific address details like Gemeinde (1010), Katastralgemeinde (Innere Stadt), and Straße (Reichsrottsstraße).
- Identification and Status:** Fields for GZ 1, GZ 2, Status (D-Verzeichnis - kein Schutzstatus), and various checkboxes for documentation and protection.
- Historical and Cultural Data:** Fields for 1. Kategorie (Profanbauten), 2. Kategorie, and Ensemble (Wien I, Innere Stadt - Rathausviertel).
- Administrative and Technical Data:** Fields for Amtsdaten, Fundstelle(n) Nr., GB-Entreg-Datum, Aufnahme-Datum, Interventionsrang, and Zone.
- Footer:** Displays system information, user details (GB-Sitzer, Podbrecky), and a date/time stamp (02.07.2004 10:07:25).

Fig. 1. Masca principală a bazei de date (*Denkmalverzeichnis*) folosită de Comisia Federală pentru monumente istorice (BDA), Austria

3. Clasificarea tipologică: organizată după trei nivele de terminologie controlată. Primul nivel este divizat în cinci categorii: clădiri de cult, clădiri civile, patrimoniu tehnic, situri arheologice și alte tipuri. Al doilea și al treilea nivel diferențiază ulterior în interiorul acestor categorii și permite repartizări funcționale și tipologice concise. Două rânduri asigură spațiul pentru *folosința actuală* și cea *istorică*. Cu ajutorul acestei terminologii este acoperită o plajă largă de tipuri de clădiri, de la biserici, palate și fortărețe, la patrimoniul industrial sau vernacular.

4. Descrierea în termeni științifici

5. Fotografii și alte ilustrații.

Registrul de jos al măștii este proiectat ca o linie de taste ce conduce spre *sub-măștile* adiționale. A doua tastă de la stânga se referă la informații științifice care nu conțin termeni de limbaj controlat. Datele pot fi introduse ca text liber, conținutul incluzându-se automat în forma printată. Un al doilea câmp cu text liber oferă spațiu pentru comentarii. A treia tastă accesează câmpul cu fotografii, planuri și alte ilustrații. Acestea sunt în mod curent scanate dar pot fi reproduse și cu camere digitale. Numărul foto are corespondent la sursa din arhiva foto a BDA.

A patra tastă conduce la o sub-mască referitoare la numele proprietarilor și adresa acestora. Bibliografia referitoare la obiect se accesează cu ajutorul tastei 5. Mai mult de 3000 de titluri au fost introduse până acum. Ultima tastă se referă la persoanele asociate obiectului cum ar fi proprietari, comanditari, arhitecți, artiști, etc.

Toate aceste informații sunt actualizate în baza de date de lucru și folosesc ca instrument de cercetare important.

Fiecare informație de detaliu poate fi chestionată prin diferite filtre. De pildă poate fi aflat numărul statuilor Sfântului Nepomuk dintr-o anumită zonă sau toate picturile murale dintr-o anumită perioadă și dintr-o anumită provincie federală, bisericile romanice închinare Sfintei Maria, etc. În forma printată, un rezumat relevant al fișei este accesibil în câteva secunde.

Baza de date poate produce de asemenea numeroase produse printate. Cel mai important este așa numita *Listă a monumentelor (Denkmalliste)*. Este un catalog al monumentelor din diferite municipalități, conținând informații primare cum ar fi numele obiectului, detalii de localizare și fotografii și poate fi produs automat prin funcția bazei de date numită *Catalog*. Această funcție oferă informații selectate din setul mare de date conținut în bază. În mod curent este folosită în scopul de a informa autoritățile locale, dar poate folosi și la obținerea mai multor informații de la acestea. Este folosit de asemenea ca bază pentru discuțiile interne în care se stabilește care dintre obiecte ar trebui clasate și înregistrate ca monument istoric.

Echipa departamentului BDA - Viena numit "Denkmalliste" (Lista monumentelor) cuprinde 29 de persoane; 15 dintre ei sunt angajații BDA. Dintre aceștia, 12 istorici de artă sunt ocupați cu inventarierea în întreaga

țară, pregătesc dosarele premergătoare înscrierii și stochează informația în baza de date. Alți 14 istorici de artă fac același lucru ca free-lanceri. Îndată ce unul dintre aceștia s-a obișnuit cu masca, structura bazei de date și operațiunile de rutină, introducerea datelor despre un obiect durează între 10 și 12 minute. Trei persoane sunt implicate în munca administrativă.

În mod normal, toate informațiile adunate pe teren intră în baza de date. Această procedură s-a dovedit a fi foarte folositoare pentru evitarea suprapunerii de date adunate de către diferitele departamente implicate în munca de teren.

Selecția monumentelor pentru a fi clasate este operată de un grup de lucru format din istoricul de artă responsabil pentru inventarierea într-o anumită zonă, șeful departamentului "Inspecție", conservatorul regional, Președintele BDA și alți specialiști.

În final, câteva detalii despre hard și software, cu observația că sunt expuse de un nespecialist în domeniu. Din rațiuni economice și practice a fost ales un MS Access 7.0 ca sistem de bază de date. Aplicația constă din 2 părți, așa numitele *front-end* (interfața pentru utilizatori) și *back-end* (interfața de stocare). *Back-end* este responsabil pentru înmagazinarea datelor, în timp ce *front-end* se ocupă cu prezentarea datelor, interacțiunea utilizatorilor, căutarea informațiilor, generarea de rapoarte, scanarea fotografiilor și emiterea așa numitelor *cataloge* - rapoarte speciale, pregătite ca documente Word. Fotografiile sunt stocate ca dosare exterioare, în *file system* în scopul de a păstra baza de date mică și performantă. Un *link* la IMAGO, baza de date pentru imagini a BDA, actualmente în construcție, se va stabili cât de curând posibil.

Designul bazei de date permite să existe replici ale *back-end* în alte orașe. În prezent introducerea datelor se desfășoară separat în stații de lucru ale birourilor BDA din majoritatea reședințelor de provincie federală. Pentru a se preveni intervențiile neautorizate a fost implementat un sistem de securitate cu *password* și o ierarhizare a utilizatorilor. În prezent admiterea informațiilor noi în baza de date este strict rezervată echipei noastre din serviciul „Lista monumentelor” (Denkmallisten) al BDA Viena, în timp ce ceilalți membri BDA au acces la baza de date, pot stoca date dar nu pot opera modificări. În felul acesta, datele de bază rămân neatinse, în timp ce se acumulează informații noi.

Până acum au fost operate 90 000 de intrări în baza de date (trebuie menționat că pentru un singur monument, ca de pildă o mănăstire sau un complex arheologic vast, se fac tot atâtea intrări câte elemente sau parcele componente conține). Dintre acestea, în jur de 30 000 sunt obiecte în proprietate privată (18 000 deja clasate) iar din obiectele aflate în proprietate publică sunt clasate în jur de 16 000. Restul informației se referă la obiecte neclasate.

Ca serviciu pentru public și în scopul de a oferi ajutor altor instituții, baza

de date se află în curs de adaptare pentru accesare prin Internet. Până atunci, alte informații despre activitatea noastră sunt accesibile pe pagina www.bda.at.

Zusammenfassung

Das österreichische Denkmalschutzgesetz von 1923, das auf einen Entwurf Alois Riegls zurückgeht, unterscheidet zwischen Denkmälern in Privateigentum (§3) und solchen im Besitz der öffentlichen Hand, der Kirchen und der Körperschaften öffentlichen Rechts. Für letztere galt in §2 das öffentliche Interesse an ihrer Erhaltung kraft gesetzlicher Vermutung als gegeben. Da dieser Bestand aber auch eine große Anzahl von Objekten betrifft, denen keine Denkmalqualität nach §1 des Gesetzes zukommt, konnte die tatsächliche Zahl der Denkmalobjekte nicht ermittelt werden. Durch die Gesetzesnovelle von 1999 ist das Bundesdenkmalamt zur Selektion dieser Objekte verpflichtet. Die Novelle sieht für diese Objekte auch eine Vereinfachung des Unterschutzstellungsverfahrens per Verordnung vor.

Aus diesen Gründen entschloss sich das Bundesdenkmalamt zur Entwicklung einer Datenbank, die alle Denkmäler Österreichs, auch die in Privatbesitz, erfassen sollte. Gleichzeitig wurde eine Neuinventarisierung des gesamten Denkmalbestands gestartet. Vorarbeiten hatten schon 1994 begonnen, 1997 war die Datenbank zur Eingabe bereit. Seither wurden etwa 90000 Datensätze eingegeben. Die Datenbank umfasst gegenwärtig (Oktober 2006) 90000 Datensätze.

Gegenwärtig arbeitet ein Team von 29 Personen an der Datenbank – 26 davon sind KunsthistorikerInnen, 15 davon Angestellte des Bundesdenkmalamts. Diese ermitteln die Daten und erledigen die Dateneingabe. Bei einer gemeinsamen Besprechung von BearbeiterInnen, LandeskonservatorInnen und Präsidium wird aus den eingebrachten Daten der Denkmalbestand ermittelt. Dieser fließt in die Verordnung für die jeweilige Gemeinde ein.

Aus ökonomischen Gründen haben wir uns für MS Access 7.0 als Grundlage für das Datenbanksystem entschieden. Die Applikation besteht aus Frontend und Backend. Letzteres ist der eigentliche Datenspeicher, während ersteres die Datenpräsentation, User-Interaktion, Recherche und Berichterstellung übernimmt. Bilder werden als externe Files gelagert, um die Datenbank Performance zu erleichtern. Ein Link zu IMAGO, dem digitalen Bildsystem des BDA, gerade entwickelt wird, ist vorgesehen. Zurzeit enthält die Denkmaldatenbank etwa 90 000 Datensätze.

Traducere, note și fotografii Iozeфина Postăvaru